

էօյլէ պիր քիւլլի զահմէթ վէ մէ-
ռարիֆաթ իլէ մէյտանէ կէթիրիմիլ
օլան տարեյոյլտրտան, չօգլար պի-
րէր թանէ աւարագ, մէզքիւր թէչէպ-
պիւսամթը թէչլիգէ պօրճու տուր,
չիւնքի, միլլէթիմիգտէ ֆայրտէլի քի-
թմապլաւըն չօղալմաս պաշգա տիւրլիւ
օլամահագ, իլլա, Ղոյրէթ վէ զահմէթ
չէքնէլէրին թէչլիգաթ կէօրմէլէրիլ
օլապիլիր :

» Անտոն Էֆ. Հաճրեան 47
» Գրիգոր » Եաղուպեան 50

1869 Նոյեմբեր 26 տա ճինապետին իճրա օրոնստուղու մահէլլ թէֆթիլ ու մուտայէնէ օրոնստուղ օրուպ, օլ պապա-տէ գալէմէ ալընմըլ օլան մազպաթա գըրաթ օրոնստուղ, Մուգարթ օֆ նամ շահիտ տիյնէնի, ֆազաթ, մէրգումու տիյնէմէզտէն, բէյիս, Նէշաիէֆի եէնի-տէն իշէրի կէթիթ տիրի :

Բէյիս (Նէշաիէֆի խիթապէն) — Բէթ-րօվ — քի ագաթէմիասը թալէպէսինտէն Մուգարթ օֆ, իշ պու մուհաքէմէտէ շահիտ սըֆաթըլա տիյնէնիէմէք տիր: Պոնստուղ շէհաթէթիին գապուլ իտէր-միսինիզ իթմէզմիսինիզ :

Ազվ օրոնստան (էվլէթիստէն զիւտա-տէ աստուէ պիր սէսլէ) — Զաթէն պիւ-տիրտիրմ րուս մահքէմէլէրինի պէնի մուհաքէմէ իթմէնէ ասլա հուգուգ-լարը գուլունմաթըլըն :

Բէյիս — Օթուրուր : Նէշաիէֆ, եիւզիւնիւ, էհալիէնէ ասղուր շէվիթէրէք, օթուրուր :

Մուգարթ օֆուր շէհաթէթի, Ագա-տէմիասըն կէօլիւնտէ պուլունան նա-շէնին, իվանօֆ նամ թալէպէնին նա-շէնի օլտուղունու նասըլ օրուպ տէ թա-նըմըլ օլմասընա տալիր տիր :

Բէյիս (Նէշաիէֆի խիթապէն) — Դա-հիտէ սիւտալինիզ վաթ մը :

Ազվ օրոնստան (անտղա գալգումա-սըզըն, վէ եիւզիւնիւ էհալիէնէ շէվիթ-միշ օլտուղուն հալտէ) — Քէնտիմի ազվ օրոնստուղ մազաթընտա թութմամ :

Բէյիս — Ազվ օրոնստան հաղըր պու-լունմաթըլը հալտէ, ճինապետին իճ-րա օրոնստուղու մահէլլին թէֆթիլի-նէ տալիր մազպաթա իլէ, հէքիմէրին, իվանօֆուրնաշէնի մուտայէնէսինէ տա-լիր օլան րաբօրթօսու գըրաթ օրոն-մուշ տուր :

Բէյիս — Ազվ օրոնստան էկէր իսթէր իսէ, իշ պու էվրազար իւզէրինէ իյ-գահաթ վիրէպիլի :

Ազվ օրոնստան — Զաթէն սէօլէտիմ քի պէն քէնտիմի ազվ օրոնստուղում տէյի թութմամ :

Պիր թազըմ շահիտէրին շէհաթէթ-նամէլէրի օգուրուր :

Շէհաթէթնամէլէրին քեաֆֆէսիտէ, ասըլ ճինապետ սահիպինի, Նէշաիէֆի կէօսթէրմիլէր տիր : Պատէհու, տա-վաեա միւթէալիք սալիր էվրազար գըրաթ օրոնստուր :

Հիւքիւմէթ վէթիլի — Հաքիմ է-ֆէնտիլէր, 1869 Նոյեմբեր 21 տէ, Մօս-քուս շէհրի ճիւղարարընտա Բէթրօվըս-քի ագաթէմիասը արալարընտան պի-րինտէ, նասըլ քի սալիր միւթէթիլէրին գաթունլարը, էօլլէտէ պիլիմ գանուն-լարըմըլըն, ղայէթ վահիճէ ճինապետ տէյի թանըտըլարը ճինապետիլէր կի-պի պիր ճինապետ վուգու պուլունա տուր : Վէ պու ճինապետ, իվանօֆ նամ թալէպէնին իւզէրինտէ իճրա իտիւ-միշ տիր : Հուգուրունուգտա տուրան վէ սապըգ Դուրա շէհրի սաքինէրին-տէն վէ միւտէրիսիլիք մէշըու օլան Սաթ Նէշաիէֆին, մէքըիւր ճինապե-թէ տալիլ օլմուշ օլտուղունու իսպաթ իթմէք վադիֆէսի պանա տիւշէր : Ագ-վիւտթ լայիհասընտան մալիմիւնիւզ օլտուղուն վէճ իւզրէ, իշ պու վահիճէ ճինապետ տալիլ օլան քիմէսնէլէր, զաթէն, միւթապագ օլտուղարը ճէզաեք շէքմէքտէ տիրէր : Եալընը Նէշաիէֆ տիւտըլ ախէրէ գալըն օլ-տուղունտան պիւա ճէզա գալըն իտի :

Ըզվիլիքէր հիւքիւմէթի, իշ պու մաթտէյի պիր իլիճէ թէֆթիլ ու մու-տայէնէ իլլէտիլըտէն սօնրա, ճինապե-թի մէզըիւրուն, զաթէթ աղըր պիր

ճինապետ օլտուղունու թանըրապ, պի-նաէն ալէյ, պուրտա տուրան Նէ-շաիէֆի, րուսիա հիւքիւմէթինէ թէս-լիմ իլլէմիշ տիր :

Հիւքիւմէթ վէթիլի, ճինապետի, թաֆսիլիճէ նաքշ ու պէտան իտիպ, Նէշաիէֆին, պու իլտէ պալլընա օնու-նու օլմամըլ օլտուղունու վէ իվանօֆու էօլտիւրտիւքտէն սօնրա, սօլմուշ օլ-տուգլարըն պիւտիրմիշ տիր :

Պատէհու, ճինապետին սէպէպլէ-րինտէն պահս իտիպ, Նէշաիէֆին, ի-վանօֆ, բօլիթիգաճա մազաթէմէ մէպիլ էօլտիւրտիւմ տէյի սէօլլէտիլի սէօլլէրի ճէհր իտիպ, շէօլլէ իլալէ իլլէմիշ տիր :

Ազվ օրոնստան, Նէտէն տօլաեք պէօյ-լէ պիր լաֆ իթմիշ տիր ագըլ իրտիրէ-մէմէքաէյիմ, չիւնքի, պիր ատամը, բօլիթիգաճա սէպէպլէ մէպիլ էօլտիւր-մէք, ազվ իթտիլիմ ճինապետէն տա-հա աղըր պիր ճինապետ տիր : իսթիւ-լարքեարի նիւէթիլէ իճրա օրոնստան ճիւ-նապէթիլէրի, գանուն շէտիտէն միւճա-գաթ գըլար :

Բէյիս — Ազվ օրոնստան, քէնտիլի սա-րիճէ չըգարմաք իլլին պիր սէօլլէյէճէ-յին վաթ մը :

Ազվ օրոնստան — Հէր քէսէ աշիքեար սուրէթտէ կէօրիւնէն պիր իթիթիւրաեա գարըլ քէնտիլի մուհաթա իթմէք-լիլի, իսթիւմէ լէքէ ատա իտէրիմ : Պիւ-թիւն րուսիա էհալիսի պիլիլ, պէնիմ բօլիթիգա սէպէպլէրէ մէպիլ ատամ էօլտիւրմիշ օլտուղունու : Գոնթ լէ-շէֆէ սէօլլէտիլէրիմ թէքըրալտա-րաք տէրիմ քի հիւքիւմէթ ճանըմ տ-լապիլիլ, ֆազաթ, նամուսուս թօ-գունմաթ :

Բէյիս — Մահքէմէ, հաքիմ էֆէն-տիլէրէ, աթիտէքի սիւտիլ իթմէքիս-թէր, եանի, ազվիւտաթ թահթընտա պուլունան Սէրթ Նէշաիէֆ, շախսընա գարըլ պուղղ ու ատալէթի պուլուն-տուղուն իլլին իվանօֆ նամ թալէպէյի էօլտիւրմէյի նիւէթ իթմիշ, վէ պու նիւէթիլին իճրաք իլլին, զաթէն քիւ-րէնէ հիւքիւմ օրոնստուղ օլան տիկէր տէօրթ քիմէսնէլէր ինթիլապ իթմիշ, վէ իվանօֆու, իսալի պիր մահէլլէ, եանի, Բէթրօվըսքի ագաթէմիասընը մաղարաթընա ճէլպ իլէ, օրատա քէն-տի էլի իլէ իւզէրինէ թապանա շէ-քէրէք էօլտիւրտիլիլ իլլին գապա-հաթըլ մը տըր տէյիլ մի տիր :

Բէյիս էֆէնտի, մէքըիւր սիւտիլ իթտիլքաէն սօնրա, հաքիլէրէ, միւ-ճապէլլէնին խիւլասալի մալիլին պէ-եան իտէր :

Բէյիս — Հաքիմ էֆէնտիլէր, իլք էվլէլ, ազվ օրոնստան միւթթէհիմին իթիւրաթընը խիւլասա եօլու պիւ-տիրիլիմ, շէօլլէ քի, մէրգումուն պաշ-լընա իթիւրաթ իլլէտիլի նօթթա շու-տուր քի, կիւտա, իլլէտիլի ճինա-պէթ, բօլիթիգաճա մազաթէմէ մէպ-նի օլտուղուն իլլին, տալաթ պիլիմ մահ-քէմէտէ կէօրիւլէմէլ իթմիշ, իլլէնի ի-թիւրաթ տա շու տուր քի, քէնտիլիլի րուս թէպաթաթ թանըմաթապ պիւնէն ալէյ, ումուսնէ հիշ պիր րուս մահ-քէմէլէրինի գապուլ իթմէմէքտէ տիր : Պու իթիւրաթաթա պիւրինիսինի հիշ պիր գըլմէթի եօք տուր չիւնքի էկէր Նէշաիէֆ, քէնտիլինէ բօլիթիգաճա սահիպ ճինապետ նազըլըլա պազ-մազաթ իտի իսէ, րուսիատա գալըպ, բօլիթիգաճա էհիլ ճինապետ մազա-թընտա մուհաթէմէսինէ պազըլապիլիլ իտի : Պու կիւնքի կիւն, բօլիթիգաճա սահիպ ճինապետ մազաթընտա մուհա-

քէմէսինէ պազըլաթա, չիւնքի, Ըզվի-ցէր հիւքիւմէթի, մէրգումուն, անճաք, ատի պիր էհիլ ճինապետ մազաթընտա մուհաթէմէ իտիլմէսի շարթը մախսու-սու իլէ, րուսիա հիւքիւմէթինէ թէս-լիմ իլլէմիշ տիր :

Պոնստան տա մաթա, իվանօֆուն էօլտիւրիլմիշ օլմասընա տալիր կէօ-րիւլէն տապաթաթա պաշաթ, Նէշաիէֆ իլէ քէնտիլ հէմթէօհմէթիլէրի, բօլիթի-գաճա ազվիւտաթ թահթընտա պուլուն-նուպ, օնլար իլլին ալընա մուհաթէմէ իտիլմէքէլէր տիր : իսթի, հաքիմ է-ֆէնտիլէր, նասըլ քի կէօրմէքտէսինիլ Նէշաիէֆին իթիւրաթընտան պիւրին-ճիսինին հիշ պիր գըլմէթի եօք տըր, վէ նէ հիւքիւմէթ վէթիլի էֆէնտի, վէ նէ տալիլ պէնտէնիլ, պու պապաթ սիլլէրէ իյգաճաթ վիրմէնէ պօրնու-տէյիլ իտիլ, Պու իյգաճաթլարը եա-լընըլ շուսու իլլին վիրտիմ քի, մէք-քիւր իթիւրաթընա պօլ շէյլէր օլտուգ-լարընա պիր էյիճէ իլլէնա օլմասընը :

Նէշաիէֆին իլլէնի իթիւրաթընա կէ-լիւնէ, օնուս իսէ նէ ասըլ վաթ նէ է-սասը : Մէրգում մէքտիսինի, րուս թէպաթաթ տէյի գապուլ իտէր իմիշ իթմէլ իմիշ, պուլուն մէսէլէ տէյի թութուպ իւզէրինէ միւպահասաեա կիրիլմէյիլ, չիւնքի, հէր պիր միւս-թաթիլ հիւքիւմէթին, մէմալիքիտէ իճրա իտիլին ճինապետ սահիպլէրինի, վէլէվ էմէպի տալիլ օլալաթ, մուհա-թէմէնէ շէքմէնէ հաքը վաթ տըր : Պարզ իտիլիմ քի տալաթընա պազ-մազաթ օլտուղունու ճինապետի, պէշ Նէֆէր րուսլար իճրա իթմիշ օլմասընա պա-պաթ, պէշ Նէֆէր էմէպիլէր իճրա իթ-միշ օլա իտիլէր, եիւնէ, րուս մահքէ-մէսինտէ վէ րուս գալալինիլ աճըա-մընա մուհաթէմէ իտիլմէլէրի լազըմ կէլիլ իտիլ : Մահքէմէմիլ պու տալաթ կէօրմէլ տէյի Նէշաիէֆին իթտիլի իթիւրաթ կէլիլնէ, Սէնաթ մէմիլին-տէ իսթիլնաթ իթմէնէ հուգուգու պուլունտուղունու, զաթէն քէնտիլինէ պիւտիրտիրմ :

Դիմտի տէ Նէշաիէֆին իլլէտիլի ճի-նապետին թաղընտան պահս իտէլիմ : Մէրգում, իվանօֆ նամ թալէպէյի, տուգաք գուրաթաք, Բէթրօվըսքի ա-գաթէմիասը մաղարաթընա ճէլպ իլէ, օրատա վուրուպ էօլտիւրմիշ տիր : Հաքիմ էֆէնտիլէր, իշ պու ճինապե-թին, իւզէրինէ, պիր էյիճէ տիւշիւ-նիւլիպ, էօլլէնէ իճրա իտիլմիշ օլտու-ղունու սիլլէրէ պէտանէ հաճէթ կէօր-մէմ :

Պատէհու, Բէյիս էֆէնտի, ճինապե-թէ էօն աեաթ օլան վէ իլլէնէնին, Նէ-շաիէֆ օլտուղունու իսպաթ իլլէմիշ վէ պուլուն իլլին, Նէշաիէֆին հէմթէօհ-մէթիլէրի օլան րէֆիլէրինին շէհա-թէթիլէրինի իսպաթ տէյի իպրաթ իյ-լէմիշ տիր :

Պիւնէն ալէյ, Նէշաիէֆ, պաշընա սահիպ ճինապ տէյի թութուլալը տըր : ճինապետին սէպէպի, տէտի րէյիս, զիւտաթիլլէ մէքուհ պիր սէ-պէպ ատա օլունմալը տըր, չիւնքի, Նէշաիէֆ, քէնտիլի նիւէթիլինէ գարըլ կէ-լէն պիր աթէմի պաշընտան տէֆ իթ-մէք իլլին մէքըիւր ճինապետի իլլէմիշ տիր :

Նէշաիէֆ նիւէթիլինի իճրա իտէպիւ-մէք իլլին, տէօրթ քիլի աեաթըմըլ տըր, պուլունա գաթէն իլլէտիլէրի ճինապետին ճէգաթըն շէքմէքտէ տիր-լէր, հաթթա, 42 եալընտա պիր սաթ-մը պիլլէ քէնտիլինի եաթըմ իթմէնէ մէքպուր գըլմըլ տըր, վէհասըլ հիշ

պիր շէյտէն կէրի տուրմաթա, տօթ-լարըն ճինապետ իճրաթընա սէվգ իյ-լէմիշտիր : Մէքըիւր ճինապետին իճրա իտիլտիլի մահէլլ պիլլէ, մուգաթաթա պիր մահէլլ իտի, զիւտա, պիր մէքթէ-պին պիր գըսմը իտի :

Նէշաիէֆ, աղըր ճինապետ թահթըն-թա տըր : Պաշընա շէհաթէթիլէր, մու-հաթէմէլէրի կէօրիւլէրէք ճինապետը թէպէյիլին իթմիշ վէ պուլուն իլլին քիւրէնէ հիւքիւմ օլունմուշ օլան ատամ-լարըն շէհաթէթիլէր տիր : Հաքիմ է-ֆէնտիլէր, մէքըիւր իսպաթլարըն միւ-թէպէր օլունա օլմաթըլընա հիւքիւմ իթ-մէք իլլէմէթիլին, գաթիլինիլէ պըրա-գըրմ :

Մուհաթէմաթ իսպաթ իճրա-սընը էմր իտէն իմէրալթ օրուն պէտան-նամէսի, պիր թազըմ շէյլէրտէն մա-տաթ, մահքէմէլէրտէ շէլգաթ ու մէրճաթ հիւքիւմ իլլէմէլ տիր տէյի թէնպիլ իլլէմիշ տիր :

Նէշաիէֆ (Բէյիսին քէլաթընը գաթ իտէրէք) — Ֆազաթ պուլուն իլլէ պէ-րապէր զապիլինէ օֆիլիսալը, պանա վուրուր :

Բէյիս (նութգունու գաթ իթմէք-սիլլին) — Էֆէնտիլէր, մէքըիւր ճիւմ-լէնին ֆիլթըրին իլլէտէն իյգաթ իթմէ-միլ լազըմ տըր : իմէրալթ օրուն պէ-եաննամէսինտէ գուլունալէն մէրհա-մէթ լուղէթի, ճինապետ գանուննամէ-սինտէ եօք տըր, ֆազաթ, պէտանէ հաճէթ օլմաթըլը իլլէ, մէքըիւր պէ-եաննամէ իլլէ տիլի վազըլթ տա նէյլ օ-լունմուշ օլան մէքըիւր ճինապետ գա-նուննամէսի, մէրհաթէթի էլտէն պը-րաթաթալը տըր, վէ սահիճէն տէ էլ-տէն պըրաթաթաթա լալը, նասըլ քի իսթիլնիլաթաթ քէնտիլ պիսպալունու իսպաթ իթմէք իլլին միւթթէհիմէ հէր նէվի գօլալըլը վէ քէնտիլինի պիր ա-վօգաթ թալիլին իթմէնէ հուգուգ-վիրմէքտէ, հաթթա, միւթթէհիմ, ա-վօգաթ թութաթա գուտընթիլ պու-լունմաթըլընտա, հիւքիւմէթ թարա-ֆընտան ալօգաթ թալիլին իտիլմէք-տէ տիր :

Հաքիմէր, եիւմի տազըլա գա-տաթ մէլլէրէթ իլլէտիլքտէն սօնրա, Նէշաիէֆին, եիւմի սէնէ քիւրէնէ հիւքիւմ օլունմասընա գաթար վիրիլէր :

Բէյիս (Նէշաիէֆի խիթապէն) — Պիր իթիւրաթընը (առաքիլութիւն) վաթ մը : Նէշաիէֆ — Վիրտիլինիլ հիւքիւմ, հաքըսըլ պիր հիւքիւմ տիր :

Մահքէմէ, Նէշաիէֆին բօլթէթօ-սունա գուլաթ վիրմէյիլ, մէրգումու-քեաթիլլի պէլէտիլ վէ բօլիթիգաճա հուգուգլարընտան մահրումգըլըպ, 20 սէնէ մաթէնիլէրտէ իլլէմէնէ, վէ միւտ-տէթի մէքըիւր իթթաթընտա, էպէտ իլլէպէտ Սիպիլաթա սիւրկիլինէ հիւքիւմ իտէր :

Մէքըիւր իլլամ օգունտուգտան սօն-րա, Բէյիս էֆէնտի, իսթիլնաթ իթմէ-նէ հաքը պուլունտուղունու, Նէշա-իէֆ տէրաթթըր իտիպ, մէրգումու մահքէմէ տիվանընտան տիշարը չը-գարմաթընը էմր իտէր :

Նէշաիէֆ, մահքէմէ տիվանընտան տիշարը չըգաթընտա, «եալաթըն Զը-մըսթ վօնուն մէրքէլի մէմիլի, նապէ-տիտ օլուն տէսթթիլուգ» ալլի պա-ղըրը :

ՈՒՂԻՅ ԴԱՋԵՌԸ
ԳԱՐԱԳՈՅՑ Ե. ՓԱՆՈՍԵԱՆ